

‘ขายเคราสีน้ำเงิน’ : ห้องต้องห้าม
พรหมจรรย์ ทาบู และฆาตกรต่อเนื่อง

พิริยะดิศ มานิตย์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

นิทานแปร์โรต์เรื่อง ‘ชายเคราสีน้ำเงิน’ เสนอแก่นเรื่องการลองใจกับของต้องห้าม กล่าวคือ ตัวละครเอกชายฝากบ้านไว้กับภรรยา ระหว่างที่ตนไม่อยู่ และสั่งห้ามมิให้เข้าไปในห้องห้องหนึ่ง ซึ่งท้ายที่สุดภรรยาก็ฝ่าฝืน ผู้เขียนบทความใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ศึกษานิทาน พบว่าแก่นเรื่องของต้องห้ามนี้มีนัยยะทางเพศเกี่ยวกับการ ‘เปิดบริสุทธิ์’ ซึ่งในบางสังคมถือเป็น ‘ทาบู’ เพราะการเปิดบริสุทธิ์นั้นทำให้ผู้ชายต้องเผชิญความคับข้องใจบางประการ อันที่จริงแม้แต่ในสังคมที่มีได้ถือเรื่องนี้เป็นทาบู แต่ซิกมันด์ ฟรอยด์ ก็เชื่อว่าลึกๆ แล้วผู้ชายหวาดเกรงการเปิดบริสุทธิ์ น่าสนใจว่าความกลัวนั้นพบได้ในงานวรรณกรรมต่างๆ บทความนี้ชี้ให้เห็นว่า ‘ชายเคราสีน้ำเงิน’ เป็นหนึ่งในงานวรรณกรรมประเภทนั้น

Abstract

Perrault's Fairy tale ‘La Barbe bleue’ presents the themes of temptation and forbidden thing. The male protagonist gives his wife the house to look after during his absence, but forbids her to enter one chamber. The wife transgresses. The paper's author, using psychoanalysis, finds that these themes present a sexual association with defloration, which some societies consider as a taboo because the act causes anxiety in some men. In fact, Sigmund Freud believes that even in a society where defloration is not a taboo, men are unconsciously afraid of it. This fear can be found in curious forms in many literary works. This paper demonstrates that ‘La barbe bleue’ is one of these.

‘ชายเคราสีน้ำเงิน’

‘ชายเคราสีน้ำเงิน’ (La Barbe bleue)¹ เป็นนิทานประพันธ์โดยนักเขียนชาวฝรั่งเศส ชาร์ลส์ แปร์โรต์ (Charles Perrault) เนื้อเรื่องกล่าวถึงชายมั่งคั่งผู้มีเคราสีน้ำเงิน ซึ่งเป็นที่รังเกียจจากสตรีโดยทั่วไป แต่อาศัยทรัพย์สินที่มีอยู่มหาศาล จึงได้แต่งงานกับหญิงสาวคนหนึ่ง หลังแต่งงานไม่นาน ชายเคราสีน้ำเงินมีเหตุให้ต้องเดินทางไปทำธุระต่างเมือง เขามอบกุญแจที่สามารถไขไขห้องต่างๆ ในบ้านแก่ภรรยา แต่ห้ามมิให้เข้าห้องหนึ่งซึ่งภรรยาฝ่าฝืน จนได้พบศพภรรยาคนที่ผ่านๆ มาของชายเคราสีน้ำเงินถูกแขวนคอในห้องต้องห้ามนั้น เมื่อเห็นของน่ากลัวเช่นนั้นก็ให้บังเกิดความตกใจจนเผละทำกุญแจตกไปในกองเลือดที่นอนอยู่เต็มพื้นห้อง กุญแจนั้นเป็นกุญแจต้องมนตร์ เมื่อเปื้อนเลือดแล้วจะไม่สามารถล้างออกได้ เป็นเหตุให้ผู้เป็นสามีจับได้ว่าภรรยาทรยศคำสั่ง ขณะที่ชายเคราสีน้ำเงินกำลังจะเชือดคอภรรยาเป็นการลงโทษนั่นเอง พี่ชายของฝ่ายภรรยาก็เข้ามาในบ้าน และช่วยหญิงสาวได้ทันโดยสังหารชายเคราสีน้ำเงินแทน

ในบทความนี้ ผู้เขียนขอเสนอการตีความนิทาน ‘ชายเคราสีน้ำเงิน’ โดยจะอาศัยทฤษฎีจิตวิเคราะห์เป็นเครื่องมือหลักในการศึกษา ผู้เขียนเคยเสนอการตีความนิทานเรื่องนี้มาแล้วครั้งหนึ่งในหนังสือเรื่อง ปมเอติปัส ในนิทานแปร์โรต์ (พิริยะดิศ มานิตย์, 2553 : 31-43) ในครั้งนั้นการวิเคราะห์เน้นไปที่ประเด็นปัญหาเรื่องพ่อกับลูกสาว ซึ่งสะท้อนผ่านคู่ตัวละครชายเคราสีน้ำเงินและภรรยา แต่ในที่นี้ จะขอมุ่งความสนใจไปที่ประเด็นเรื่องสิ่งต้องห้ามซึ่งเป็นประเด็นหลักของนิทาน และผู้เขียนเห็นว่ามียุทธศาสตร์ที่น่าสนใจ

ขอให้เรามาเริ่มกันที่ ‘ห้องต้องห้าม’

¹ คำแปลชื่อเรื่อง ตลอดจนข้อความอ้างอิงใดๆ ในบทความนี้เป็นของผู้เขียนบทความทั้งสิ้น

ห้องต้องห้าม

ก่อนอื่น ขออนุญาตคัดลอกบทบรรยายที่เปร์โรต์กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนที่ภรรยาขายเคราสีน้ำเงินละเมิดคำสั่งผู้สามี ไขกุญแจเข้าห้องต้องห้าม

เธอถูกความอยากรู้อยากเห็นของเธอกระตุ้นเร่งเร้ากระทั่งไม่คำนึงว่าเป็นเรื่องไม่สุภาพที่จะตีจากกลุ่มเพื่อนไปเสียเฉยๆ เธอลงบันไดเล็กๆ ที่อยู่ลับตาคนด้วยความเร่งรีบที่เกือบทำให้เธอคอหักตายถึงสองหนสามหน เมื่อมาถึงประตูห้องเล็ก เธอหยุดอยู่ชั่วครู่ นึกถึงข้อห้ามของสามีและใคร่ครวญถึงผลร้ายหากไม่เชื่อฟัง แต่ความเขี้ยววันกิรณแรงเสียจนเธอห้ามใจไม่ได้ จึงไขกุญแจดอกเล็ก เปิดประตูทั้งร่างกายที่สั่นเทา

ที่แรก เธอมองไม่เห็นอะไรเลย เพราะหน้าต่างทุกบานปิดหมด แต่ไม่นานเธอก็เริ่มเห็นว่าพื้นห้องนองไปด้วยเลือด และจากกองเลือดนั้นเองที่มีเงาสะท้อนภาพศพผู้หญิงหลายคนถูกแขวนที่กำแพง (ผู้หญิงเหล่านี้คือภรรยาคนก่อนๆ ของชายเคราสีน้ำเงินที่เขาเชือดคอทิ้งไปที่ละคน) เธอกลัวแทบตาย และกุญแจที่เธอเพิ่งดึงออกจากรูกุญแจนั้นก็หลุดมือ พอตึงสติได้ เธอเก็บกุญแจ ปิดประตู กลับไปที่ห้องของเธอเพื่อตั้งต้นใหม่ เมื่อสังเกตว่ากุญแจมีรอยเลือด เธอจึงเช็ดอยู่สองหนสามหน แต่เลือดก็ไม่ออก จะล้างก็แล้ว ขัดทรายก็แล้ว ก็ยังคงมีรอยเลือด เพราะกุญแจนี้มีมนตร์วิเศษ ไม่มีทางที่จะล้างมันได้ เมื่อลบเลือดจากด้านหนึ่ง เลือดก็จะไปปรากฏบนอีกด้านหนึ่ง (Perrault, 2006 : 121)

บรูโน เบตเตเลียม (Bruno Bettelheim) ตีความความหมายเชิงสัญลักษณ์ของห้องต้องห้ามในนิทาน ‘ชายเคราสีน้ำเงิน’ ไว้ที่น่าสนใจ ข้อเสนอต่างๆ ของเบตเตเลียม สรุปได้ดังนี้

การที่ผู้เป็นสามีฝากบ้านไว้กับภรรยาแล้วออกข้อห้ามอย่างใดอย่างหนึ่งไว้ ในแง่หนึ่งก็คือการลองใจ หรือการทดสอบความซื่อสัตย์ที่ฝ่ายหญิง

มีต่อฝ่ายชายนั่นเอง อย่างไรก็ตาม เบตเตเลียมเห็นว่า ในกรณี ‘ชายเคราสีน้ำเงิน’ นั้น การลองใจดังกล่าวหาได้เป็นการพิสูจน์ความซื่อสัตย์ในเรื่องโดยทั่วไปไม่ เบตเตเลียมตีความว่าความซื่อสัตย์ที่ชายเคราสีน้ำเงินเรียกร้องจากภรรยานั้น คือความภักดีทางเพศ อันหมายถึงการที่ผู้เป็นภรรยานั้นจะต้องไม่มีเพศสัมพันธ์กับชายอื่นที่มีใช้สามี

เมื่อฝ่ายชายมอบกุญแจห้องห้องหนึ่งไว้กับภรรยา โดยกำชับมิให้ใช้กุญแจดอกนั้น เห็นได้ชัดว่าเขากำลังทดสอบความเชื่อฟังของเธอ หรือกล่าวในความหมายกว้างกว่านั้น คือ กำลังทดสอบความจงรักภักดีที่เธอมีต่อเขา ครั้นต่อมา ผู้เป็นสามีก็อ้างทำเป็นมีธุระด่วนต้องปลีกวิเวก เพื่อทดสอบความซื่อสัตย์ของคู่สมรส แล้วเมื่อเขากลับมาอย่างไม่มีปีไม่มีขลุ่ย ก็พบว่าตนถูกทรยศเสียแล้ว บทลงโทษคือตัวบ่งชี้ว่าการทรยศนั้นหมายถึงเรื่องใด ซึ่งบทลงโทษนั้นคือการประหารชีวิต ทั้งนี้สมัยก่อน ในบางดินแดน มีเพียงการนอกใจคู่สมรสเท่านั้น ในบรรดาความผิดทั้งปวงของสตรี ที่อนุญาตให้ผู้เป็นสามีฆ่าภรรยาได้ (Bettelheim, 1976 : 431)

ในมุมมองนี้ เบตเตเลียมถือว่า เมื่อภรรยาชายเคราสีน้ำเงินเกิดความปรารถนาละเมิดคำสั่งของสามี ความปรารถนานั้นแท้จริงแล้วหมายถึงความปรารถนาทางเพศ

เป็นที่น่าสังเกตใจว่า ตัวละครเอกฝ่ายหญิงรู้สึกเฝ้าหวงใจอย่างรุนแรงที่จะกระทำสิ่งต้องห้าม การจะทดสอบใครสักคนนั้นหาได้ต้องทำสิ่งอื่นใดนอกจากกล่าวว่า “ฉันไปละ ระหว่างที่ฉันไม่อยู่ เธอจะเที่ยวเล่นห้องไหนก็ได้ เว้นห้องเดียว นี่คือกุญแจไขห้องนั้น อย่าได้ไขมันละ!” ดังนี้ ในระนาบหนึ่งซึ่งถูกบังคับด้วยรายละเอียดอันน่าสยดสยองของเนื้อเรื่อง ‘ชายเคราสีน้ำเงิน’ คือนิทานที่เกี่ยวกับความเฝ้าหวงทางเพศ (เรื่องเดียวกัน : 432)

เบตเตลีมจึงชี้ชัดว่า การที่ภรรยาขายเคราสีน้ำเงินใช้กุญแจ “ไข” ห้อง
ต้องห้ามนั้นหมายถึงเธอมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งเท่ากับเธอได้นอกใจสามีนั่นเอง

ใน ‘ขายเคราสีน้ำเงิน’ แปรโรต์เล่าว่า หลังจากตัวเอกชายจากไป
งานฉลองใหญ่ก็มีขึ้น ซึ่งก็จินตนาการได้โดยง่ายว่าเกิดอะไรขึ้น
บ้างระหว่างผู้เป็นภรรยา กับบรรดาแขกของเธอในช่วงที่ขายเครา
สีน้ำเงินไม่อยู่ ทั้งนี้เนื้อเรื่องกล่าวชัดว่าทุกคนต่างรื่นเริงบันเทิงใจ
รอยเลือด (...) ที่กุญแจแฝงนัยว่าตัวละครเอกฝ่ายหญิงได้มีเพศ-
สัมพันธ์ ฉะนั้นจึงเข้าใจได้ว่าเหตุใดเธอจึงมีภาพจินตนาการอันน่า
กลัวที่เธอเห็นศพผู้หญิงที่ถูกฆ่าเพราะความไม่ภักดี (เรื่องเดียวกัน)

ที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ก็คือ เบตเตลีมถือว่าการมีเพศสัมพันธ์ของภรรยา
ขายเคราสีน้ำเงินนั้น เป็นการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกของเธอ พูดอีกอย่าง
ก็คือ การที่ตัวละครใช้กุญแจไขห้องต้องห้ามซึ่งต่อมาจะมีรอยเลือดติดที่
“กุญแจ” นั้น เบตเตลีมตีความว่าหมายถึงการสูญเสียพรหมจรรย์

ขอให้เรามาพิจารณาสิ่งที่ใช้กล่าวโทษผู้เป็นภรรยา (...) ใน ‘ขาย
เคราสีน้ำเงิน’ สิ่งนั้นก็คือกุญแจ (...) นี่เป็นวัตถุต้องมนตร์ ในแง่
ที่ว่าเมื่อเปื้อนเลือดแล้วจะลบล้างมิได้ แก่นเรื่องเลือดที่ล้างไม่ออกนี้
มีมานาน (...) กุญแจที่ใช้ไขประตูห้องต้องห้ามมีนัยยะประหวัด
เชื่อมโยงไปถึงอวัยวะเพศชาย โดยเฉพาะในการเปิดบริสุทธิ์ซึ่งจะ
มีการหลั่งเลือดพ่วงมาด้วย หากนี่เป็นความหมายอันซ่อนเร้นอย่าง
หนึ่งของนิทาน เราก็เข้าใจได้ว่า เลือดที่มีอาจล้างออกได้นั้น ก็คือ
การเปิดบริสุทธิ์ซึ่งเป็นการกระทำที่มีอาจย้อนคืนได้นั่นเอง (เรื่อง
เดียวกัน : 431)

ข้อเสนอเรื่องการเสียพรหมจรรย์นั้นน่าสนใจ แต่ก็ชวนให้กังขา เพราะ
ภรรยาของขายเคราสีน้ำเงินนั้นจะเป็นหญิงพรหมจรรย์ได้อย่างไร ก็น่า
สงสัยอยู่

อย่างไรก็ดี ในทัศนะของผู้เขียนบทความ แม้จะคล้อยตามได้ยากที่ผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งแต่งงานแล้วยังบริสุทธิ์อยู่ แต่ในกรณีคู่สมรสนี้ ก็เชื่อว่าจะเป็นไปไม่ได้เสียเลย

ประการแรก สามี-ภรรยาผู้นี้อยู่ในวัยที่ต่างกันมาก แทบจะเป็นพ่อ-ลูกกันได้ ตัวบทนิทานระบุว่าฝ่ายภรณานั้นเป็นน้องคนสุดท้องของบ้าน ส่วนข้างฝ่ายชายเศรษฐีน้ำเงิน แม้นิทานมิได้บอกอายุชัดเจน แต่ความที่แต่งงานมาหลายหน กอปรกับการมี ‘เศรษฐี’ อันเป็นเครื่องหมายของผู้มีอายุ ก็ชวนให้นึกว่าชายเศรษฐีน้ำเงินน่าจะเป็นคนค่อนข้างสูงอายุ จริงอยู่ความแตกต่างระหว่างวัยหาใช่อุปสรรคต่อการมีสัมพันธ์ทางเพศ อย่างไรก็ตาม ในกรณีนี้ เราก็มิเคยเห็นเลยว่าชายเศรษฐีน้ำเงินและภรรยา แสดงความสัมพันธ์กันเยี่ยงผัว-เมีย

ตลอดทั้งเรื่อง เราจะมิเคยเห็นเลยว่า ตัวละครผู้นี้มีความสัมพันธ์กันแบบสามี-ภรรยา นอกจากประโยคเดียวที่บอกว่า ‘แล้วการแต่งงานก็เกิดขึ้น’ (...) เราไม่เคยเห็นฉากที่คู่นี้พลอดรักกันอย่างที่คู่สามี-ภรรยาใหม่ควรจะทำ ตรงกันข้าม ความสัมพันธ์รูปแบบเดียวที่สังเกตได้จากตัวละครผู้นี้ คือ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ฝ่ายหนึ่งเป็น ‘ผู้ปกครอง’ ขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งเป็น ‘ผู้อยู่ภายใต้การปกครอง’ อันเป็นรูปแบบหลักของความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูก (พิริยะดิศ, 2553 : 39)

ประการที่สอง มีผู้สันนิษฐานนิทานแปร์โรต์จำนวนหนึ่งเชื่อว่าชายเศรษฐีน้ำเงินนั้น ไร้สมรรถภาพทางเพศ ทั้งนี้นอกจากนิทานเรื่อง ‘ชายเศรษฐีน้ำเงิน’ แล้ว นิทานของแปร์โรต์บางเรื่องก็เสนอภาพสามีที่โหดร้ายต่อภรรยาเช่นเดียวกัน นักวิเคราะห์นิทานพบว่า การที่ตัวละครผู้เป็นสามีแสดงอำนาจและความอำมหิตต่อสตรีนั้น ที่จริงแล้วความก้าวร้าวดังกล่าวเป็นเพียงการแสดงเปลือกนอก หรือหน้ากากที่มีไว้บดบัง ซ่อนเร้นความ

อ่อนแอ กระทั่งความไร้สมรรถภาพของตน

เราพบรูปแบบสามมีจอมชาติสต์ และชายก้าวร้าวมามากมาย (...) เบื้องหลังตัวละครสามีนานิทานแปร์โรต์นั้นมีสัตว์ร้ายที่ทรงพลัง ซ่อนอยู่ทั้งสิ้น ทั้งนี้ในนิทานแปร์โรต์ ความรุนแรงมิได้มีแต่ในกรอบครัว แต่มีในชีวิตแต่งงานและชีวิตทางเพศด้วย และความรุนแรงนั้นมีใช้สัญญาณบ่งบอกอำนาจแห่งความเป็นชาย แต่บ่อยครั้งเป็นสัญญาณของความไร้สมรรถภาพ (Ruffel, 2006 : 84)

น่าสนใจว่า สมญานาม ‘ชายเคราสีน้ำเงิน’ ที่เป็นภาษาฝรั่งเศสในต้นฉบับ คือ ‘La Barbe bleue’ นั้น นักวิเคราะห์นิทานก็ชี้ให้เห็นว่ามีสัญญาณ “ความเป็นหญิง” อยู่ในสมญานามนั้น คือในคำนำหน้านาม ‘La’ ซึ่งใช้ประกอบกับคำนามเพศหญิง

ด้วยแนวทางเดียวกันนี้เอง [หมายถึงแนวทางที่มองว่า ความก้าว-
ร้าวนั้นคือสัญญาณของความไร้สมรรถภาพ - พิริยะดิศ] ที่เราต้องตีความ
การฆาตกรรมของชายเคราสีน้ำเงิน ชายสัตว์ร้ายผู้มีสมญานาม
แปลกประหลาดเป็นเพศหญิง ในนิทานแปร์โรต์ ความก้าวร้าวนั้นของ
ผู้ชายคือสัญญาณของความอ่อนแอ (เรื่องเดียวกัน)

ดังนี้ จึงเป็นไปได้ที่ชายเคราสีน้ำเงินกับภรรยา แม้จะแต่งงานกัน แต่ก็
ยังมิได้มีสัมพันธ์กัน และฝ่ายภรณาก็ยังเป็นหญิงพรหมจรรย์อยู่

ถ้าเรายอมรับตรรกะเชิงสัญลักษณ์ข้างต้นทั้งหมด ก็ต้องสรุปว่า การที่
ชายเคราสีน้ำเงินห้ามภรรยาใช้กุญแจไขห้องต้องห้ามนั้น เท่ากับเป็นการ
ห้ามมิให้ฝ่ายหญิงสูญเสียพรหมจรรย์ อันที่จริงในทางจิตวิเคราะห์ ‘ประตู’
นั้นเกี่ยวข้องกับอวัยวะเพศหญิง

บ่อยครั้งมากที่จะพบการแทนที่ผู้หญิงด้วยสัญลักษณ์บ้าน ซึ่งประตู
นั้นหมายถึงอวัยวะเพศ (Freud, 1969a : 147)

‘ประตู่’ ที่ขายเคราสีน้ำเงินห้ามภรรยาใช้ ‘กุญแจ’ (อวัยวะเพศชาย) ‘ไข’ ก็คืออวัยวะเพศของตัวละครภรรยา ที่ผู้เป็นสามีต้องการให้ ‘ปิด’ (เป็นพรหมจรรย์) อยู่เช่นนั้น มิต้องการให้ ‘เปิด’ หรือสูญเสียพรหมจรรย์นั้นไป

ถ้าตามตรรกะนี้ พรหมจรรย์ซึ่งแสดงด้วยสัญลักษณ์ห้องต้องห้ามจึงเป็นของ ‘ทาบู’ อันล่วงละเมิดมิได้

คำถามคือ เหตุใดพรหมจรรย์จึงเป็นทาบู?

พรหมจรรย์กับทาบู

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) เขียนบทความชิ้นหนึ่งชื่อ “ทาบูเรื่องพรหมจรรย์” (Le Tabou de la virginité) (Freud, 1969b : 66-80) ขออนุญาตสรุปสาระสำคัญของบทความชิ้นนี้

ฟรอยด์ค้นพบว่าในหมู่ชนเผ่าในหลายที่นั้น การเปิดบริสุทธิ์สตรี (la défloration) เป็นการกระทำต้องห้ามหรือ ‘ทาบู’ ผู้ชายจักต้องไม่มีสัมพันธทางเพศกับสาวพรหมจรรย์ ในกรณีคู่สมรสในคืนแต่งงานคืนแรกนั้น การเปิดบริสุทธิ์เจ้าสาวถือเป็นหน้าที่ของพระ หรือผู้ใหญ่ประจำชนเผ่า มิฉะนั้นก็ต้องมีพิธีกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีหน้าที่ทำให้เจ้าสาวเสียพรหมจรรย์ในเชิงสัญลักษณ์ ยกตัวอย่างเช่นเผ่า Dieri จะมอบหมายให้แม่เฒ่าประจำเผ่าเป็นผู้เปิดบริสุทธิ์เจ้าสาว ส่วนเผ่า Esquimaux จะให้ “Angekok” คือพระเป็นผู้กระทำ ขณะที่เผ่า Sakais และเผ่า Battas พ่อเจ้าสาวจะทำหน้าที่นั้นในฟิลิปปินส์ถึงกับมีผู้ชายที่มีอาชีพเปิดบริสุทธิ์เจ้าสาวในคืนวันแต่งงาน และชนเผ่าบางพวกในแถบอินเดีย จะมีพิธีกรรมเปิดบริสุทธิ์เชิงสัญลักษณ์ คือ ให้เจ้าสาวไปนั่งบนสิ่งค้ำยัน เพื่อบ่งความหมายว่า เจ้าสาวนั้นมีไขหญิงพรหมจรรย์อีกต่อไป

เหตุใดพรหมจรรย์จึงเป็นทาบู? ฟรอยด์ให้คำอธิบายดังนี้

ประการที่หนึ่ง การเปิดบริสุทธิ์นั้นโดยทั่วไปเป็นการทำให้ผู้หญิงต้อง

หลังเลือด ซึ่งชนเผ่าต่าง ๆ ถือว่าเลือดเป็นทาบู เพราะมีค่าเท่ากับชีวิต ไม่เพียงทำให้ผู้อื่นหลังเลือด การถือว่าโลหิตเป็นทาบูเช่นนี้จะเกี่ยวพันกับข้อห้ามเรื่องการพรากชีวิตผู้อื่น และในมุมนี้ ทาบูเรื่องพรหมจรรย์จะเชื่อมโยงกับข้อห้ามที่เกี่ยวกับการฆ่าคน (ทำให้ผู้อื่นหลังเลือด)

ประการต่อมา เลือดที่ไหลจากอวัยวะเพศหญิงนั้นโดยทั่วไปก็คือเลือดประจำเดือน ซึ่งชนเผ่าต่าง ๆ ก็ถือเป็นทาบูเช่นกัน ทั้งนี้ถือกันว่าประจำเดือนครั้งแรกของเด็กผู้หญิงเกิดจากรอยกัดของสิ่งมีชีวิตเหนือธรรมชาติ หรือจากการมีสัมพันธ์กับดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ ในแง่นี้ ผู้หญิงจึงเป็นทาบูเพราะเป็นสมบัติของบรรพบุรุษ การหลังเลือดใดๆ รวมถึงเมื่อครั้งสูญเสียพรหมจรรย์จึงต้องมิใช่เกิดจากชายโดยทั่วไป อันที่จริง ลักษณะความเป็นทาบูของผู้หญิงในความรู้ของผู้ชายในชนเผ่าต่าง ๆ นั้นแทบจะครอบคลุมในทุกพฤติกรรมเฉพาะของเพศหญิง ไม่ว่าจะเป็นประจำเดือน การตั้งครรภ์ การคลอดลูก เหล่านี้ถือเป็นทาบูทั้งสิ้น ฟรอยด์เชื่อว่า ลึกๆ แล้วผู้ชายเห็นผู้หญิงเป็นศัตรูที่สามารถดูดกลืนพลังของตนไปได้ ความรู้สึกเช่นนี้ มักเกิดกับผู้ชายหลังจากมีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิง แล้วเกิดความรู้สึกอ่อนเพลีย จนเกิดความคิดว่า “ความอ่อนแอ” นั้นติดต่อมาจากสตรีเพศ ดังนั้นเมื่อผู้ชายจะทำภารกิจสำคัญของเผ่า เช่นออกสงคราม หรือล่าสัตว์ พวกเขาจะไม่หลับนอนกับผู้หญิงด้วยเกรงจะสูญเสียพลังจนภารกิจนั้นต้องล้มเหลวในที่สุด

อีกประการหนึ่ง ชนเผ่าต่าง ๆ มักมีความหวาดกลัวต่ออะไรก็ตามที่เป็นของใหม่ ประสบการณ์ใหม่ สิ่งแปลกแยกจากความเคยชิน สิ่งที่อยู่เหนือวิสัยความเข้าใจทั่วไป เมื่อต้องเผชิญกับปรากฏการณ์ใดๆ ที่เข้าข่ายนั้น ก็มักต้องจัดพิธีกรรมเพื่อต้อนรับสิ่งใหม่ในชีวิต

จะเห็นว่า ความกลัวเป็นเหตุผลมูลฐานของการตั้งทาบูใดๆ ผู้ชายชนเผ่ากลัวบรรพบุรุษจึงถือพรหมจรรย์ของผู้หญิงเป็นทาบู ขณะที่การถือ

ผู้หญิงเป็นทาสก็เกิดจากความกลัวว่าพวกเขาจะสูญเสียพลัง ฟรอยด์อธิบายต่อไปว่า ยังมีความกลัวของผู้ชายอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้พวกเขาถือการเปิดบริสุทธิ์ผู้หญิงเป็นของต้องห้าม นั่นก็คือ ความกลัวต่อความเฉยเมยทางเพศ (la frigidity) ของผู้หญิง

ฟรอยด์เชื่อว่า ลึกๆ แล้ว ผู้หญิงเมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกจะไม่รู้สึกยินดี ในรายที่มีอาการประสาท อาจถึงกับคิดว่า ตบตีผู้ชายที่ทำให้ตนเสียพรหมจรรย์ เหตุที่ผู้หญิงมีแนวโน้มจะเย็นชาทางเพศนั้น ฟรอยด์อธิบายว่า ส่วนหนึ่งเกิดจากความเจ็บปวดจากเพศสัมพันธ์ครั้งแรก ซึ่งจะกระทบความหลงรักตนเองอย่างลึกซึ้งเพราะอวัยวะของเธอต้องบอบช้ำ (blessure narcissique) ปัจจัยอีกประการก็คือว่า ผู้หญิงหลายรายยังคงยึดติด (fixation) กับพ่อหรือพี่ชายของเธอ จึงไม่มีทางรู้สึกยินดีทางเพศกับผู้อื่นสามมิได้ (ฟรอยด์เชื่อว่า นี่คือเหตุผลว่าทำไมชนเผ่าบางเผ่า จึงได้ให้ “พระ” ซึ่งเป็นภาพแทนของพ่อ เป็นผู้เปิดบริสุทธิ์เจ้าสาว) นอกจากนี้ ปมอิจฉาองคชาตก็อาจมีส่วนในความเย็นชาทางเพศหลังการเสียพรหมจรรย์ได้ในทัศนะของฟรอยด์ เด็กผู้หญิงจะมีพัฒนาการทางเพศที่สำคัญสองช่วง ช่วงแรกแหล่งความสุขทางเพศจะมีศูนย์กลางอยู่ที่คลิตอริสซึ่งเด็กผู้หญิงถือว่ามีความเท่าเทียมกับองคชาตของเด็กชาย เด็กหญิงจะเล่นคลิตอริสด้วยความรู้สึกว่าเธอเองก็มี “ลึงค์” (phallus) เช่นเดียวกับเด็กชาย แต่ต่อมาเมื่อเด็กหญิงพัฒนาเป็น “ผู้หญิง” ความสุขทางเพศจะย้ายศูนย์กลางไปที่โยนี และเปลี่ยนจากการแสวงหาความสุขทางเพศที่ใช้ร่างกายตนเองเป็นตัวแทน (เล่นคลิตอริส) มาเป็นการแสวงหาความสุขจากวัตถุภายนอก (amour objectal) อย่างไรก็ตาม ในบางกรณี เด็กหญิงที่มีปมอิจฉาองคชาต (คืออยากมีองคชาตบ้าง) รุนแรง เธอก็จะยังติดตรึงอยู่กับชั้นคลิตอริส สำหรับผู้หญิงที่อยู่ในกรณีนี้ เมื่อเธอมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก การมีเพศสัมพันธ์นั้นแทนที่จะให้ความสุขเธอในฐานะผู้หญิงที่มีแหล่งความสุขที่โยนี

แต่กลับไปกระตุ้นความรู้สึกที่ติดตรึงกับปมอิจฉาองคชาต ทำให้เธอเกิด
ปฏิกิริยาเย็นชาต่อชายผู้ทำให้เธอเสียพรหมจรรย์ในที่สุด

ในแง่นี้ ทาบูเรื่องพรหมจรรย์จึงโยงกับความกลัวของผู้ชายต่ออาการ
เย็นชาของผู้หญิงนั่นเอง และทาบูนี้ก็มีหน้าที่ป้องกันไม่ให้ผู้ชายต้องเผชิญ
กับความน่ากลัวแห่งอาการเย็นชาจากสตรีเพศ

เช่นนี้ ทาบูเรื่องพรหมจรรย์ก็มีความหมาย และเราก็จะเข้าใจข้อ
ห้ามนี้ที่ช่วยให้ผู้ชายซึ่งต้องใช้ชีวิตคู่กับผู้หญิงไปตลอด ไม่ต้องพบ
กับเรื่องอันตรายเช่นนั้น (Freud, 1969b : 78)

บทความของฟรอยด์ที่นำมาสรุปไว้ข้างต้นนั้นอิงอยู่กับการสำรวจ
พฤติกรรมชนเผ่าเป็นสำคัญ แน่นนอน ฟรอยด์ตระหนักดีว่าในยุคแห่ง
อารยธรรมนั้น พรหมจรรย์ของหญิงสาวหาใช้ทาบูอีกต่อไป มีหน้าซ้ำยัง
เป็นของพึงปรารถนาของบุรุษทั้งหลายอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ฟรอยด์ยืนยันว่า แม้พรหมจรรย์จะไม่ใช้ทาบูในสังคม
สมัยใหม่ แต่ข้อสังเกตที่ว่าผู้หญิงมีแนวโน้มเย็นชาต่อชายที่ทำให้เธอเสีย
ความบริสุทธิ์นั้น ยังพบเห็นได้ทั่วไป

การวิเคราะห์ความไม่ลงรอยในชีวิตสมรสบ่งชี้ว่า มูลเหตุจูงใจที่เร้า
ให้ผู้หญิงล้างแค้นต่อการเสียความบริสุทธิ์ของเธอนั้น ยังไม่หมดไป
จากจิตใจของผู้หญิงในยุคอารยะเสียทีเดียว (เรื่องเดียวกัน)

ฟรอยด์ตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า ในสังคมสมัยใหม่ ผู้หญิงที่แต่งงานใหม่
จะมีความสุขกับสามีคนใหม่มากกว่าสามีคนแรกที่ทำให้เธอเสียความบริสุทธิ์

ข้าพเจ้าคิดว่า ผู้สังเกตการณ์ไม่ว่าใครก็ต้องสะดุดใจกับข้อเท็จจริง
ที่ว่า มีกรณีมากมายเหลือเกินที่ผู้หญิงจะเย็นชาทางเพศในการ
แต่งงานครั้งแรก และรู้สึกเป็นทุกข์ แต่เมื่อเธอร้างลาจากการ
แต่งงานนั้น เธอจะกลายเป็นภรรยาผู้มีความสุขและแสนอ่อนโยน

ต่อสามีคนที่สองของเธอ ทั้งนี้ปฏิกิริยาเช่นเดิมนั้นได้สูญสิ้นไปกับ
วัตถุแรกแล้ว (เรื่องเดียวกัน)

ที่สำคัญ ฟรอยด์ชี้ให้เห็นว่า ในโลกปัจจุบันนั้นยังคงมีร่องรอยความ
หวาดกลัวของผู้ชายต่อหญิงพรหมจรรย์ซึ่งถูกปฏิบัติประหนึ่งเป็นบุคคล
ทาบู่ ซึ่งร่องรอยดังกล่าวพบได้บ่อยมากในงานวรรณกรรม

ทาบู่เรื่องพรหมจรรย์มิได้หายไปจากชีวิตอารยะของพวกเราโดย
สิ้นเชิง ในใจของคนทั่วไปก็คงรู้จัก และบางครั้งผู้เป็นกวีนักเขียน
ก็นำมาใช้ (เรื่องเดียวกัน)

ฟรอยด์ยกตัวอย่างนักเขียนชื่อ Anzengruber ซึ่งเขียนบทละครเรื่อง
หนึ่งเกี่ยวกับชาวนาหนุ่มที่ไม่ยอมแต่งงานกับคู่หมั้น แต่กลับยินดีให้เธอไป
แต่งงานกับคนอื่น เพราะเชื่อว่าเธอเป็น “ผู้หญิงที่จะเอาชีวิตผู้ชายคนแรก
ของเธอ” (อ้างตาม Freud : เรื่องเดียวกัน) ครั้นเมื่อเธอเป็นหม้าย (แสดง
ว่าเธอเอาชีวิตผู้ชายคนแรกของเธอจริงๆ!) จึงค่อยมาขอเธอแต่งงาน

ในนิยายของ A. Schitzler เรื่อง *ชะตากรรมของท่านบารอนแห่งไลน์-
เซนบอร์ก* (*Le destin du baron de Leinsenborgh*) นักแสดงหญิง
คนหนึ่งต้องสูญเสียชายคนรักเพราะเขาประสบอุบัติเหตุ ก่อนตายฝ่ายชาย
ได้สาปแช่งไว้ว่า ใครก็ตามที่ได้ครองนักแสดงสาวต่อจากเขาต้องมีอัน
เป็นไป นักแสดงสาวหลังจากนั้นจึงครองตนเสมือนสาวพรหมจรรย์ ไม่มี
สัมพันธ์กับชายใดอีก กระทั่งมาตกหลุมรักนักร้องหนุ่มคนหนึ่ง เพื่อมิให้
คำสาปตกแก่ชายที่เธอรัก นักแสดงสาวยอมนอนกับท่านบารอนคนหนึ่ง
หมายปองในตัวเธอมานาน ซึ่งเมื่อท่านบารอนพอใจแล้วก็ตายในทันที

ละครโศกนาฏกรรมของ Hebbel เรื่อง “จูดิธกับโฮโลเพิร์น” (*Judith et
Holoperne*) เล่าเรื่องจูดิธ หญิงสาวซึ่งพรหมจรรย์ของเธอได้รับการปกป้อง
ด้วยข้อห้ามในลักษณะทาบู่ สามีคนแรกของเธอกลายเป็นอัมพาตในคืน

วันแต่งงานด้วยความหวาดกลัวอันลึกลับ และจากนั้นก็เผลอล้าเข้าไปใกล้จูดิธ
อีก ต่อมาเมื่อนายพลแห่งอัสซีเรียนบุกล้อมบ้านเมืองของเธอ จูดิธก็หมาย
สังหารนายพลผู้นั้นโดยจะเอาร่างกายเข้าแลก ทั้งนี้เมื่อจูดิธเสียพรหมจรรย์
ให้แก่นายพลแล้ว เธอก็ตัดหัวนายพล และกลายเป็นผู้ปลดปล่อยบ้านเมือง
ในที่สุด ฟรอยด์วิเคราะห์ว่า การตัดหัวเท่ากับการตอน ดังนั้นจูดิธจึงเป็น
หญิงซึ่งตอนชายผู้เปิดบริสุทธิ์เธอ (เรื่องเดียวกัน: 79)

สรุป : วิเคราะห์พฤติกรรมชายเคราสีน้ำเงิน

ชายเคราสีน้ำเงินเป็นฆาตกร เขาขอเหยื่อแต่งงาน ออกกฎห้องต้อง-
ห้าม เมื่อเหยื่อฝ่าฝืนก็ฆ่าทิ้งเสีย นิทานกล่าวไว้ชัดว่าเหยื่อของชายเครา
สีน้ำเงินนั้นมียูด้วยกันหลายราย ฉะนั้นรูปแบบการสังหารซ้ำๆ เช่นนี้
ทำให้นักวิจารณ์บางคนลงความเห็นว่ายชายเคราสีน้ำเงินมีพฤติกรรมไม่ต่าง
จากฆาตกรต่อเนื่อง (Ruffel, 2006 : 18)

ผู้เขียนบทความขอเสนอการวิเคราะห์พฤติกรรมของฆาตกรต่อเนื่อง
ผู้นี้ ดังต่อไปนี้

เบื้องต้น ชายเคราสีน้ำเงินนั้นไม่น่าจะเคยมีสัมพันธ์ทางเพศไม่ว่าจะ
กับภรรยาคนใด และการไร้ซึ่งความสัมพันธ์ทางเพศนี้น่าจะเกิดจากความ
ที่ชายเคราสีน้ำเงินเป็นชายที่มีความหวาดกลัวต่อหญิงพรหมจรรย์ ทั้งนี้
เพราะกลัวเลือดเป็นสำคัญ แน่หนอนว่าทั้งหมดนี้เป็นเพียงสมมติฐาน
อย่างไรก็ตาม แม้วบหจะไม่ให้ข้อมูลโดยตรง แต่ผู้เขียนบทความขอเสนอ
ว่า ความกลัวภายในจิตใจล้ำลึกของชายเคราสีน้ำเงินที่บรรยายมานั้น
สามารถอนุมานได้จากรูปแบบการฆ่าของชายเคราสีน้ำเงินเอง

อันที่จริง ผู้เขียนบทความเห็นว่าชายเคราสีน้ำเงินกลบเกลื่อน/เก็บกด/
จัดการกับความกลัวภายในใจนั้นก็ด้วยการฆ่า

ผู้เขียนบทความเห็นด้วยกับความเห็นของเบตเตเล็มที่ว่า การที่ภรรยา

ชายเศรษฐีน้ำเงินสอดกุญแจเข้าไปในห้องต้องห้าม ต่อมาก็มีเลือดติดที่
ลูกกุญแจและล้าไม่ออกนั้น หมายถึงการมีเพศสัมพันธ์และการเปิดบริสุทธิ์
อย่างไรก็ตามผู้เขียนบทความเห็นต่างไปจากเบตเตเล็ม เพราะคิดว่าเพศ-
สัมพันธ์ดังกล่าวนั้นก็คือเพศสัมพันธ์ (เชิงสัญลักษณ์) ระหว่างชายเศรษฐี
น้ำเงินกับภรรยานั่นเอง มิใช่ระหว่างภรรยากับชายอื่นอย่างที่เบตเตเล็มเสนอ

หญิงพรหมจรรย์คือของน่ากลัวสำหรับชายเศรษฐีน้ำเงิน เป็นของพึง
หลีกเลี่ยงที่เขามิอาจมีสัมพันธ์ และเป็นร่างกายที่ชายอย่างเขามิอาจสอดใส่
องคชาตเข้าไปได้ ชายเศรษฐีน้ำเงินได้จัดการกับความรู้สึกกลัวและความ
รู้สึกว่าได้สมรรถภาพด้วยการตั้งกฎเรื่องห้องต้องห้าม ซึ่งเมื่อพิจารณา
ให้ดีแล้วจะเห็นว่าเป็นความพยายามของชายเศรษฐีน้ำเงินที่จะสลับทบาท
ผู้สอดใส่/ผู้ถูกสอดใส่กับเหยื่อ ชายเศรษฐีน้ำเงินยกบทบาทผู้สอดใส่ให้
เหยื่อด้วยการมอบกุญแจให้ และตัวเขาเองก็เปลี่ยนมารับบทผู้ถูกสอดใส่
เพราะอันที่จริงห้องต้องห้ามที่มีอาจละเมิดก็สะท้อนตัวตนของเขาที่ไม่ยอม
ให้ใครมาละเมิดคำสั่งนั่นเอง ดังนั้นเหยื่อผู้ถือกุญแจแต่มีอาจ ‘สอด’ กุญแจ
นั้นไขเข้าห้องต้องห้าม ซึ่งหากฝ่าฝืนสอดเข้าไปก็ต้องเผชิญความน่าหวาด
กลัวจากกองเลือดและการสังหารของชายฆาตกรนั้น แท้จริงแล้วก็คือภาพ
กลับข้างของชายผู้หนึ่งที่มีอาจสอดใส่เข้าไปในร่างหญิงพรหมจรรย์ เพราะ
กลัวเลือดและภัยคุกคามบางประการต่อจิตใจ อันที่จริง จะมีวิธีกลบเกลื่อน/
บิดเบือนและจัดการกับความกลัวได้ดีไปกว่าการที่เรารับบท/สวมรอยเป็น
สิ่งที่สร้างความหวาดกลัวนั้น แล้วถ่ายโอน (projection) ความกลัวและความ
รู้สึกไร้สมรรถภาพแก่สิ่งคุกคามจิตใจเสียเอง ชายเศรษฐีน้ำเงิน ‘โยย’ ความ
กลัวของเขาไปที่ผู้เป็นเหยื่อ ความรู้สึกที่ว่า “ฉันไม่กล้าสอดใส่เธอ ฉันกลัว
เลือดของเธอซึ่งคุกคามชีวิตของฉัน” ถูกแปรเปลี่ยนผ่านพิธีกรรมห้อง
ต้องห้ามซึ่งยับยั้งความไม่กล้าสอดแก่หญิงผู้เป็นเหยื่อ เป็นการ ‘ปลอบใจ’
ตนเองแบบหนึ่ง ทำนอง ‘ฉันไม่ได้กลัวเธอ’ แต่ ‘เธอต่างหาก ที่กลัวฉัน’ ไม่

กล้าสอดใส่ฉัน ถ้าเธอสอดจะเจอเลือด และฉันจะคุกคามชีวิตของเธอ'

สุดท้าย ความที่ลึกๆ แล้วชายเศรษฐีน้ำเงินเป็นผู้ซึ่งมีอาจแสดงบทของ “ผู้สอดใส่” ซ้ำยังกลบเกลื่อนความไร้สมรรถภาพนั้น ด้วยการไม่รังเกียจที่จะเล่นบท “ผู้ถูกสอดใส่” ความซับซ้อนภายในจิตใจเช่นนี้อาจช่วยเราในการอธิบายจุดจบของชายเศรษฐีน้ำเงินได้

ในขณะนั้นเอง [ขณะที่ชายเศรษฐีน้ำเงินกำลังจะฆ่าภรรยา - พริยะดิศ] ก็มีเสียงเคาะที่ประตูซึ่งดังมากจนชายเศรษฐีน้ำเงินต้องยังมือไว้ในทันที ประตูเปิดออก เห็นอัศวินสองนายในมือถือดาบเดินเข้ามา และรีเข้าหาชายเศรษฐีน้ำเงิน ชายเศรษฐีน้ำเงินนึกได้ว่าชายเหล่านั้นคือพี่ภรณานั่นเอง คนหนึ่งเป็นทหารมังกร อีกคนเป็นทหารเสือ ดังนั้น ชายเศรษฐีน้ำเงินจึงหลบหนีทันทีเพื่อเอาตัวรอด แต่ฝ่ายพี่ชายภรณาก็ตามไปอย่างกระชั้นชิดจนจับชายเศรษฐีน้ำเงินก่อนที่เขาจะไปถึงที่บันได พี่ชายภรณาใช้ดาบแทงทะลุร่างชายเศรษฐีน้ำเงิน และทิ้งให้เขาสิ้นใจไป

แน่นอนว่า เมื่อเผชิญภัยคุกคามต่อชีวิต จิตสำนึกและสัญชาตญาณการเอาตัวรอดย่อมสั่งให้ชายเศรษฐีน้ำเงินวิ่งหนี แต่การที่สุดท้ายแล้วเขาก็วิ่งหนีไม่ทันนั้น ก็น่าคิดว่าภายใต้จิตสำนึกแห่งการเอาตัวรอดนั้นยังมีความปรารถนาในจิตไร้สำนึกของชายที่มีอาจเป็นชาย ซึ่งความปรารถนานั่นเองได้บังคับให้เขามีอาจวิ่งได้เร็วพอ กระทั่งเป็นเหตุให้คนเพศเดียวกันใช้ “ดาบ” แทง หรือ “สอดใส่” เข้าไปในร่างกาย

ซิกมันด์ ฟรอยด์ ชี้ให้เห็นว่า ความหวาดกลัวของชายต่อพรหมจรรย์-สตรีนั้นปรากฏในงานวรรณกรรมหลายชิ้น ในแง่นี้ หากการตีความของผู้เขียนบทความที่ได้เสนอในข้อเขียนนี้ถูกต้อง ก็อาจกล่าวได้ว่า นิทาน ‘ชายเศรษฐีน้ำเงิน’ นั้นแฝงประเด็นความหวาดกลัวดังกล่าวในลักษณะที่น่าสนใจยิ่ง ๒

บรรณานุกรม

พิริยะดิศ มานิตย์. (2553). *ปมเอดิปัสในนิทานแปร์โรต์*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Bettelheim, B. (1976). *Psychanalyse des contes de fées*. Traduit de l'américain par Théo Carlier. Paris : Éditions Robert Laffont, S.A.

Freud, S. (1969). *Introduction à la psychanalyse*. Paris : Petite Bibliothèque Payot.

Freud, S. (1969). *La vie sexuelle*. Paris : P.U.F.

Perrault, C. (2006). *Contes*, Illustration de Gustave Doré. Présentation, notes et guide de lecture par Annie Collognat-Barès, Dominique Brunet, Frédéric Dronne. Paris : Pocket.

Ruffel, David. (2006). *Les contes de Perraults*. Coll. Profil Bac. Paris : Hatier.